

Parkların Erişilebilirlikleri Üzerine Bir Araştırma: Niğde Kızılelma Parkı Örneği

Rifat OLGUN, Tahsin YILMAZ

Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Antalya

Eser Bilgisi:

Araştırma makalesi

Sorumlu yazar: Rifat OLGUN, e-mail: rifatolgun@akdeniz.edu.tr

ÖZET

Bireyin sosyal hayata katılımında mekânın ulaşılabilirliği ve erişilebilirliği büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, engelli bireylerin diğer tüm bireylerle aynı şekilde engelsiz bir yaşam sürebilmeleri için bütün mekânların onlar için de ulaşılabilir biçimde planlanması, tasarlanması ve uygulanması gerekmektedir. Engelli bireylerin bakıma muhtaç ve tüketici insanlar olarak algılanması, onların toplumdan soyutlanmasına sebep olmakta ve bu durum onları hayata karşı umutsuz ve amaçsız hale getirmektedir. Bu nedenle tasarımcıların herkes için eşit şartlarda olan bir yaşam sağlayabilmek için engelsiz tasarım sürecini yaratma ve yönetme konusunda duyarlı olmaları gerekmektedir. Böylece engelli bireyler sosyal hayata tam olarak ve kolaylıkla erişebilecek ve bu çözümler onları kamusal alanların dışında tutan engellerden kurtulmalarını sağlayacaktır. Bu çalışma kapsamında Niğde kent merkezinin en büyük parklarından biri olan Kızılelma Parkı, engellilerin ulaşılabilirliği açısından incelenmiştir. Alan içerisinde bulunan otopark, yürüme yolları, bitkilendirme ve kentsel donatı elemanlarının engellilerin kullanımı açısından uygunluğu, kullanımında meydana gelen sorunlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Alandan elde edilen veriler engellilere yönelik tasarım ölçüleri ile karşılaştırılmış, uygun olanlar belirlenmiş, uygun olmayanlar için gerekli öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Parklar, engelliler, erişilebilirlik, tasarım çözümleri

A Study on The Accessibility of Parks: The Case Study of the Kızılelma Park, Nigde

Article Info:

Research article

Corresponding author: Rifat OLGUN, e-mail: rifatolgun@akdeniz.edu.tr

ABSTRACT

Accessibility and availability of a space has a significant importance during the participation of individual to the social life. Consequently, in order to keep their life barrier-free as the others, all spaces should be planned, designed and applied for handicapped people. The perception that handicapped individuals are helpless and devour causes a social isolation from the community and this situation makes them hopeless and aimless. For this reason, designers should be sensitive to create and manage barrier-free design process in order to achieve equal life for everyone. Thus handicapped people can access social life fully and easily and these solutions let them free from physical barriers which keep them out of public spaces. In this study Kızılelma Park, one of the biggest park in Niğde, is investigated in terms of accessibility. Suitability of several park components such as parking lots, pedestrian paths, planting design and urban furnitures, and the accessibility problems in the park are revealed. Collected data are compared to standards, appropriate designs are determined and some design solutions are improved for inappropriate designs.

Keywords: Parks, handicapped people, accessibility, design solutions

GİRİŞ

Engelli insanların kentsel yaşama katılım sürecindeki ihtiyaçları, engelli olmayanlarla farklı olmakla birlikte benzerliklerde göstermektedir. Engelli olarak tanımlanan bireyleri, toplumun ayrı bir kesimi olarak nitelemek yerine bütünleşmiş bir parçası olarak algılayabilmek ve yaşanılan mekânda da buna olanak sağlayabilmek amacıyla fiziksel çevreye ulaşılabilirliğini sağlamak gerekmektedir. Tüm insanlar gibi engelli insanların da ulaşım hizmetlerinden eşit fırsatlarda yararlanması ve işine, okuluna, alışverişe, spor alanlarına, parklara, engelli olmayan insanların kullandığı yollarla ve taşıtlarla gidebilmesi gerekmektedir (Öztürk 2011).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK 2011) verilerine göre nüfusumuzun %12'si engelli bireylerden oluşmaktadır. Buna göre, ülkemizde yaklaşık olarak 8,5 milyon engelli bireyin yaşadığı anlaşılmaktadır (Gökçe 2012). Bu oranlara göre 8 milyon engelli birey, aileleriyle birlikte 32 milyon kişiye ulaşmakta böylece engellilik sorunu ülke nüfusunun yarısını ilgilendiren önemli bir problem haline gelmektedir (Erdem 2007).

Gleeso (1998)'e göre, kentte inşa edilmiş halde bulunan çevre, temelde tüm insanlar için yapılmıştır. Ancak engelliler bu bağlamda değerlendirilmemiştir (Yıldız 2003). Özellikle konfor ve kolaylık bakımından kentlerin çoğu, engelliler için tasarlanmamıştır. Birçok tasarımcıya göre de, batı ülkelerinin büyük kısmında, kentsel ve sosyal yaşamın gelişimi içerisinde fiziksel, yasal, politik, teknik birtakım sistemlerde dâhil olmak üzere, engelli insanların gereksinimleri göz önüne alınmadan kentler biçimlenmiştir (Yıldız 2003). Meydana gelen bu kentler sayesinde engelli bireylerin yaşamın en temel alanlarını, diğer bireylerle

paylaşamamaları ciddi bir problem oluşturmaktadır. Engellilerin sosyalleşmesinin önündeki engelleri kaldırmak ise toplum için büyük önem taşımaktadır (Gür 2001).

Bu sebeple, toplum hayatına katılımda mekâna ulaşmak ve mekânı kullanabilmek büyük önem taşımaktadır. Ancak, engelli bireylerin diğer tüm bireylerle aynı koşullarda yaşamlarını sürdürebilmesi, yapılı çevrenin onlar için de ulaşılabilir biçimde planlanması, tasarlanması ve uygulanmasıyla sağlanacaktır (Sirel ve ark. 2012). Çünkü sosyal hayat, engelli insanlar için konutundan dışarı adım atabilmesi ile başlamaktadır. Konutundan dışarı çıkmayı isteyen bir engelli için merdiven basamakları, asansör kabini, kaldırımlar, yaya geçitleri, ulaşım vasıtaları vb. aşılabilir engellere dönüşmektedir (Erdem 2007).

Bu sorunların çözümünün temelinde ise açık alanların ergonomik ve ayrıntıları düşünülmüş olarak tasarımı yatmaktadır. Engelsiz yapılı çevrenin oluşturulması için kentsel açık alanlardaki tasarım ve uygulamalar, engelli bireylerin standartlarına uygun olarak oluşturulması gerekmektedir (ÖZİDA 2010).

Engellilik Tanımları ve Engel Türleri

Engellilik kavramı birçok kişi ve kurum tarafından farklı şekillerde yapılırken, Türkiye'de 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununun 3. Maddesinin "c" fıkrasında tanımlanmıştır. Bu maddeye göre engelli ; "doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi" olarak tanımlanmıştır.

Engellilere yönelik engelsiz mekân düzenlemesinin temelinde antropometrik ve ergonomik anlamda bir genel kurallar bütünü yer almaktadır. Bu kurallar tasarım girdilerine bağlı olarak aşağıdaki gibi belirlenebilir:

- **Alan:** Engelsiz ve yeterli hareket alanı.
- **Yüzey:** Engelsiz ve uygun döşeme yüzeyi.
- **Genişlik:** Engelsiz ve yeterli genişlik.
- **Yükseklik:** Engelsiz ve yeterli yükseklik.
- **Bildirişim:** Gerekli yönlendirme uyarma işaretlemeleri.
- **Donatı:** Yeterli ve gerekli kullanılabilir mekânsal donatılar (Kaplan 2007).

Tasarım ve uygulamalarda dikkate alınan bu kurallar bütünü mekânların engelli kullanıcılar için engelsiz bir şekilde kullanımını sağlamaktadır.

Ülkemizde her geçen gün konuya ilişkin bilincin artmasının bir yansıması olarak gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar da artmaktadır. Atıcı (2007) engelli bireylerin kentsel mekânda karşılaştıkları fiziksel ve sosyal problemler ile kentsel mekânın engelli bireyler tarafından kullanılabilirlik derecesine, Özcan (2008) engelli standartlarının kentsel açık ve yeşil alanlarda analizine, Maraz (2009) özürülülerin kent içinde erişilebilirliklerini etkileyen standartlara, Çınar (2010), Bekçi (2012) engelli bireylerin fiziksel mekâna erişim ve o mekânı kullanırken karşılaştığı sorunlar ve bu sorunlara neden olan etmenlere, Sağlık (2010) kentsel dış mekân tasarımlarının tekerlekli sandalye

kullanıcıları için yeterliliği ve geliştirme olanaklarına, Eksil (2011) engelli bireyler için dış mekân tasarım ilkeleri ve standartlarına, Gökçe (2012) parkların engelli bireyler tarafından kullanım olanaklarına, Trueve ve Türel (2013) yapıları çevrelerin fiziksel engelliler yönüyle kullanılabilirliği konularına çalışmalarında yer vermiştir. Bu bağlamda çalışmanın amacı; örnek çalışma alanı içerisinde yer alan mekânları oluşturan her türlü yapısal öge ve bileşenin mevcut durumunu ve fiziksel engelliler yönüyle kullanılabilirliğini ortaya koymak ve elde edilen veriler doğrultusunda mevcut durumun iyileştirilerek daha engelsiz mekânların yaratılabilmesi yönünde öneriler getirmektir.

MATERYAL VE YÖNTEM

Niğde ili, Türkiye'nin İç Anadolu Bölgesinin güneydoğusunda ve Kapadokya Bölgesinde yer almaktadır. Rakımı 1.229 m olan Niğde ilinin 2011 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS)'ne göre nüfusu 337.553 kişidir. Aksaray, Nevşehir, Kayseri ve Konya illerine komşu olan Niğde, güneyde Bolkar Dağları ile İçel ilinden, güneydoğu ve doğudan Aladağların oluşturduğu doğal sınırlar ile de Adana ilinden ayrılmaktadır (Anonim 2013).

Çalışma alanını Niğde kenti Aşağı Kayabaşı Mahallesi Özbelde mevki sınırları içerisinde yer alan Kızılelma Parkı oluşturmaktadır. Kentin en büyük iki parkından birisi olan Kızılelma Parkı toplam 19.807 m²'lik bir alana sahiptir (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışma alanının uydu görüntüsü (Google Earth 2013)

Çalışma kapsamında Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) tarafından yayımlanan “Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı” ve Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından hazırlanan TS 12506 “Şehirçi Yollar - Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretleme Tasarım Kuralları”, TS 9111 “Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları”, Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan “Accessibility for the Disabled A Design Manual for a Barrier Free Environment” ve “ADA Standarts for Accessible Design” tarafından yayımlanmış olan standartlar göz önünde tutularak Kızılelma Parkı fiziksel engelli bireylerin ulaşılabilirliği açısından değerlendirilmiştir.

Çalışma kapsamında ilgili yerel yönetimlerle görüşülerek çalışma alanına ait pafta ve veriler elde edilmiş, bunun yanında literatür taraması yapılarak çalışma alanı ve çalışma konusunda daha önceden yapılmış olan araştırmalara ulaşılmıştır. Bununla beraber fiziksel tasarımda engelli bireylere uygun tasarımların

gerçekleştirilebilmesi için yayımlanan yurt içi ve yurtdışı kaynaklı tasarım standartları göz önünde bulundurulmuştur.

Kızılelma Parkı içinde bulunan ve farklı engel türlerine sahip bireylerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek tasarım öğelerinin ölçü ve konumları (girişler, kaldırımlar, yaya yolları, otoparklar, merdivenler, donatı elemanları, kaplamalar vb.) yerinde ölçüm yolu ile belirlenmiştir. Bu unsurların çizimleri yapılmış, fotoğrafları çekilmiş ve mevcut fiziksel özellikleri tespit edilmiştir. Gerçekleştirilen arazi çalışmaları ile standartların karşılaştırılması sonucu bir uygunluk analizi yapılmış, uygun olan kullanımlar belirlenmiş, uygun olmayan kullanımlar için çözüm önerileri geliştirilmiştir.

BULGULAR

Çalışma alanı içerisinde, 1 adet büfe, 1 adet restoran ve kafe, 1 adet halı saha, 1 adet çeşme, 1 adet spor tesisi, 1 adet aile çay bahçesi yer almaktadır. Ayrıca alan içerisinde yaklaşık 1163 m²'lik bir alana sahip gölet yer almaktadır (Şekil 2).

Şekil 2. Niğde Kızılelma Parkı içerisinde yer alan göletten genel bir görünüm

Park Girişleri

Çalışma alanına farklı yönlerden girişi sağlayan 3 adet giriş noktası

Şekil 3. Niğde Kızılelma Parkı Girişleri

Alanın tüm girişlerinin genişlik ölçüleri kullanıcı yoğunluğuna göre yeterlidir ve eğim farkı bulunan yerlerde uygun ölçülerde rampa düzenlemeleri bulunmaktadır.

Yürüyüş Yolları ve Merdivenler

Engelli bireylerin yürüme yollarında serbestçe, engellenmeden ve durmadan dolaşabilmeleri ve hareketlerinin bilincinde olarak kullanabilmeleri için yol üzerinde engeller bulunmamalıdır. Tehlikeli olacak her türlü düzensizlikten

bulunmaktadır. Alanın etrafını çevreleyen çit sebebiyle 2 giriş noktasında araç ve yaya kullanımı ortak olup, bir noktada sadece yaya girişi bulunmaktadır (Şekil 3).

kaçınılmalıdır (uygun olmayan yer ızgaraları, yer mantarları, yola gerilmiş oto park zincirleri, yol üzerindeki anormal döşeme farklılıkları ve yükseklikler gibi düzenlemeler) (Gökçe 2012).

Yaya yolunun kaplaması, kaymayı önleyici ve dolaşmayı kolaylaştırıcı olmalı, yollardaki basamak vb. yol üzerindeki yer altı tesisatı rögar kapakları çıkıntı oluşturmayacak, ani seviye değişiklikleri, kesilmeyen, sürekli veya aynı seviyede zeminler oluşturulmalıdır (TSE 1999).

Şekil 4. Niğde Kızılelma Parkı yürüyüş yolları

Alanın girişlerinden başlayan yürüme yolları genişlikleri 300 cm ve 210 cm'dir. TS 12576'ya göre tüm yayaların serbestçe hareket edebilmeleri için yaya kaldırımını en az 150 cm olmalıdır. Bu mesafe Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA) tarafından en ideal olarak 200 cm olarak belirtilmiştir. UN (2004)'e göre iki tekerlekli sandalyenin karşılıklı olarak geçebilmesi için gerekli mesafe 150 cm'dir. Bu standartlar doğrultusunda çalışma alanımız içerisinde bulunan yürüme yollarının genişlikleri engellilerin rahat bir şekilde kullanımı için uygundur (Şekil 4).

Alan içerisinde yürüyüş yollarında kaplama malzemesi olarak kayrak taşı kullanılmıştır. Kayrak taşı kullanıldığı yere sağlamlık, uzun ömür ve estetik değerler katması, aşınmaya karşı dayanıklı olması, ısı farklılıklarından, mevsim değişikliklerinden (don olayları vb.) etkilenmemesi açısından ideal bir malzeme olarak görünmesine rağmen, derzler arası

genişliğinin fazla olması, döşeme yüzeylerinde ve birleşimlerinde bozulmalar olması tüm engelli bireyler için uygun değildir.

Yolların üzerinde yer alan aydınlatma elemanları, çöp kutuları, levhalar vb. engellerin çevreleri, hissedilebilir/duyumsanabilir yüzey öğelerinden olan uyarıcı öğe ile çevrelenmemiş ve farklı dokuya veya renk zıtlığına sahip değildir. Bu durum görme engelliler için tehlike oluşturmaktadır. Ayrıca alan içerisinde yer alan yürüyüş yollarında görme engelliler için yol güzergâhının bulunmasını sağlayacak herhangi bir kılavuz çizgide bulunmamaktadır.

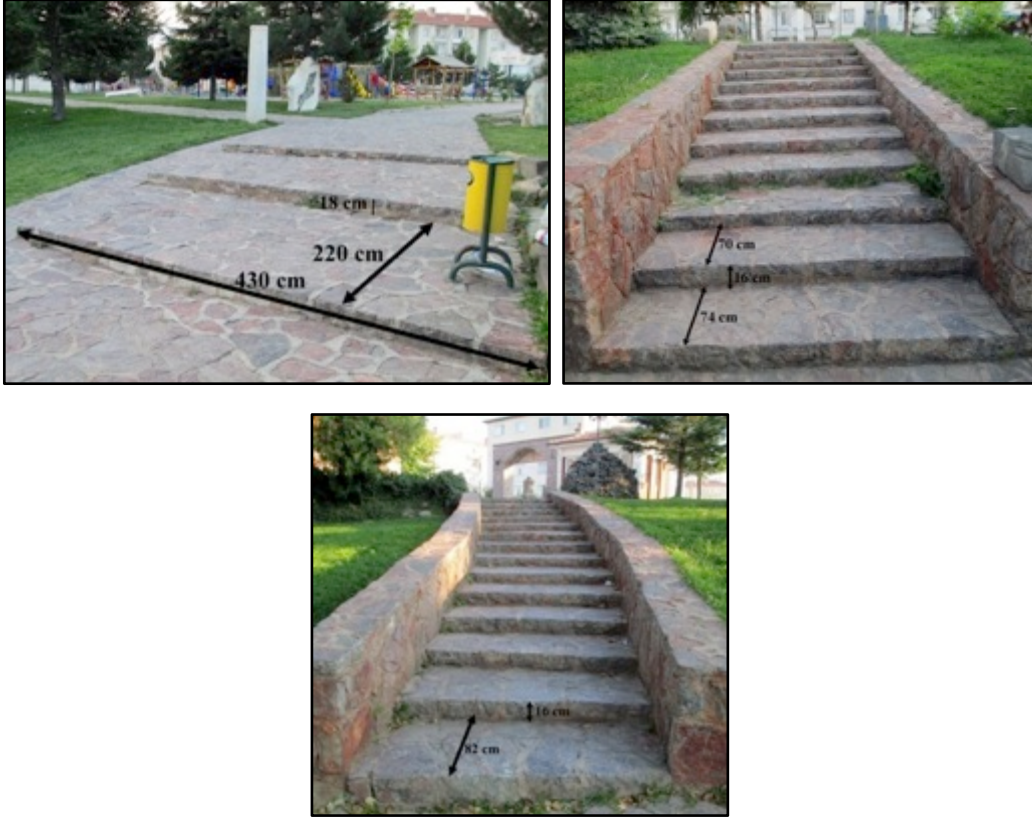
Alan içerisinde yer alan yürüyüş yolları boyunca görme engellilerin rahat bir şekilde hareket edebilmeleri için TS 12576'da yer alan standartlara göre, yürüyüş yolları boyunca yer alan aydınlatma elemanlarının, tabelaların ve

bitkilerin tavan yüksekliklerinin en az 220 cm olması gerekmektedir. Bu kapsamda alan içerisinde yer alan yürüme yolları standartta uygundur.

Merdivenler

Merdivenler, engellilerin hareketliliğini engeller nitelikte olduğundan, farklı kotların birbirine rampa ile bağlanması

ulaşılabilirliğin sağlanması açısından önemlidir. Ancak zorunlu olarak merdiven yapılması halinde her iki tarafa küpeşte (rampa yüzeyi üzerinden 76 cm – 86,5 cm arasında) yapılmalıdır. Bir riht yüksekliği maksimum 15 cm olmak üzere $2 \times$ riht yüksekliği + $1 \times$ Basamak genişliği = 63 cm formülü kullanılmalı ve TS 9111'e uygun olmalıdır (TSE 1999).

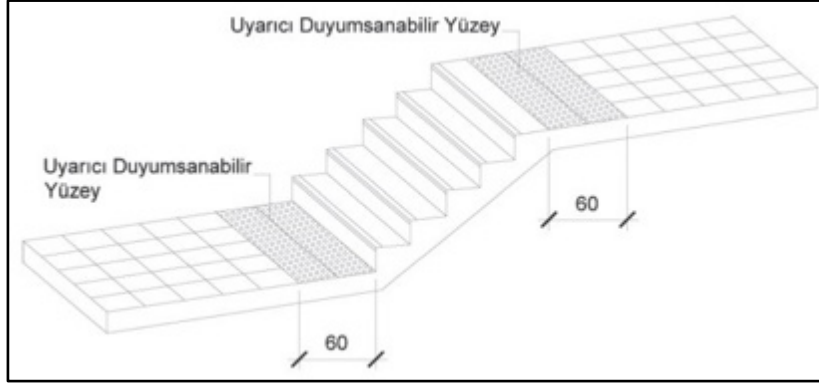

Şekil 5. Niğde Kızılelma Parkı içerisinde yer alan merdivenler

Alan içerisinde farklı tip ve konumda yer alan merdivenlerin yükseklikleri ve genişlikleri belirli bir standartta değildir. Aynı zamanda kendi içerisinde de farklı yükseklik ve genişliklere sahiptir (Şekil 5). Bu nedenle basamak yüksekliği ve genişlikleri standartlara uygun değildir.

Ayrıca merdivenlerin yüzeylerinde pürüzlü, kaymayı önleyen kaplama

malzemeleri kullanılmalıdır. Çalışma alanında merdiven kaplamasının kayrak taşı olması pürüzlü bir yüzey oluşturduğundan kaymayı önlemektedir. Görme engelli bireylerinde rahat bir şekilde kullanması için ilk ve son basamaklarda duymasanabilir yüzeyler olmalıdır (Şekil 6). Bu açıdan da alandaki merdivenler standartlara uygun değildir.

Şekil 6. Merdivenlerde duyumsanabilir (hissedilebilir) yüzeyler (Ölçüler cm'dir) (ÖZİDA 2010)

Otoparklar

Başbakanlık Otopark Yönetmeliği Mevzuatının 4. maddesine göre; umumi bina ve bölge otoparkları ile genel otoparklarda birden az olmamak şartıyla, engelliler için tüm tesisteki park yeri sayısının %5'i kadar otopark yeri ayrılması gerekmektedir (Anonim 2014). UN (2004)'de, kapasitesi 50 taşıttan küçük taşıt park yerlerinde en az 1 taşıtlık park yerinin, 50-400 arası taşıtlık park yerlerinde her 50 taşıt için 1 engelli park yerinin, kapasitesi 400 taşıttan fazla olan park yerlerinde ise en az 8 ve ilave her 100 taşıt için 1 park yeri ayrılması gerektiği önerilmektedir. Genel otopark tesisinde engellilerin park edebileceğini bildiren, görülebilen ve kolay okunabilen engelli levhası ile park tesisi içinde engellilerin park edeceği yere kadar yön gösterici engelli levhası ve açık park yerinde, yerde engelli park işareti, kapalı park tesisinde yerde, duvarda ve tavana asılı engelli park işareti konmalıdır. Otoparkta kullanılan yol işaretleri geceleri ışıklandırılmalıdır.

Park yeri ile park ettikten sonra gidilecek güzergâhlar arasında engellerin olması problemlere sebep olduğundan, ulaşım mesafeleri maksimum 25 m, tercihen 10 m olmalıdır. (ÖZİDA 2010). UN (2004)'e göre engelli bireyler dikkate alınarak oluşturulmuş otoparkta bir engelli aracı için en az 360 cm'lik bir en genişliği bırakılmalıdır.

Çalışma alanı içerisinde 2 adet otopark yer almakta olup bu alanlar içerisinde engelli bireylerin araçları için ayrılmış engelli otoparkı bulunmamaktadır. Otopark içerisinde engelli levhası, yön gösterici engelli levhası veya yerde engelli park işaretleri bulunmamaktadır. Otoparkın gece aydınlatması yetersizdir. Otopark içerisinde zemin kaplaması olarak asfalt kullanılmıştır ve araçların park yerleri çizgilerle ayrılmıştır. Bir araç için 245 cm x 300 cm'lik bir alan ayrılmıştır. Otopark içerisinde giriş-çıkışı belirten herhangi bir yönlendirici levha bulunmamaktadır (Şekil 7).

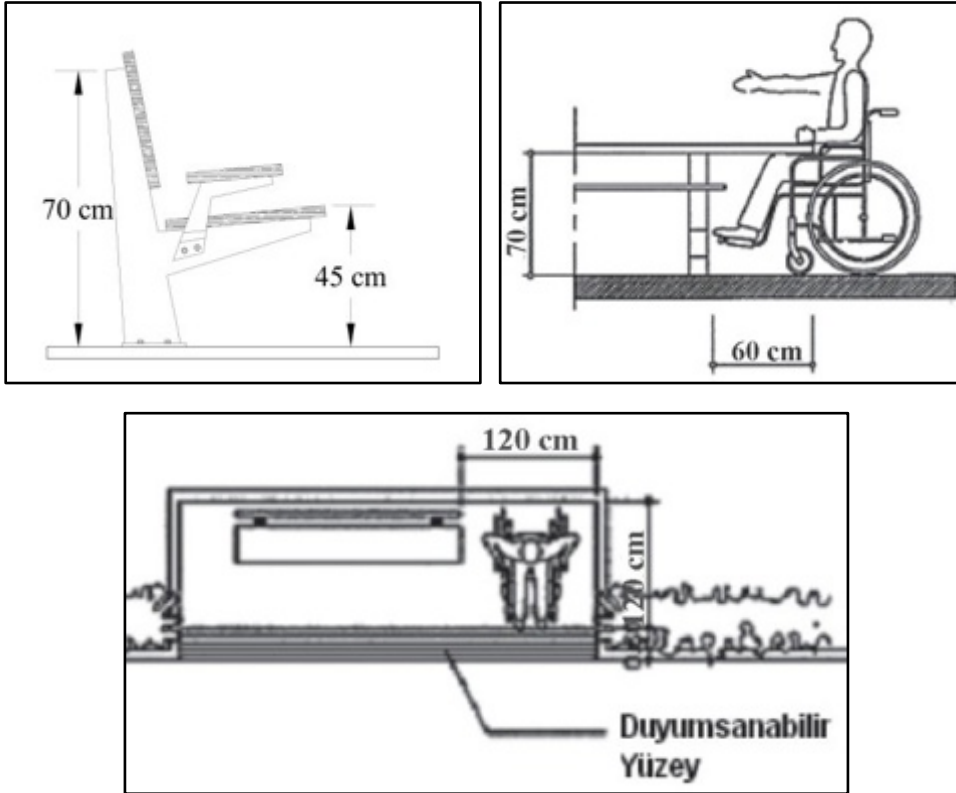
Şekil 7. Çalışma alanı içerisinde yer alan otoparklar

Kentsel Donatılar

Oturma Elemanları

Yılmaz ve ark. (2012)'ye göre, bir oturma elemanı özellikle kolay ulaşılabilir olmalı ve uygun malzemeye tasarlanmalıdır. Oturma elemanı yüzeyi kaygan ve parlak olmamalı, ağır metallere özellikle betondan yapılmamalıdır. ÖZİDA (2010) verilerine göre bankın zeminden

yüksekliği 45 cm, sırt yaslama yerinin yüksekliği 70 cm olmalıdır. Dinlenme alanlarındaki masaların yüksekliği 75 cm ile 90 cm arasında olmalı, bütün yönlerden tekerlekli sandalyenin yaklaşabilmesi için masanın altındaki minimum derinlik 60 cm olmalıdır. Ayrıca dinlenme alanlarında oturma bankının yanında tekerlekli sandalyeler için mutlaka 120 cm'lik alan bırakılmalıdır (Şekil 8).

Şekil 8. Engellilere yönelik standart tasarımlar (ÖZİDA 2010)

Çalışma alanı içerisinde bulunan oturma elemanlarından banklara bakıldığında

alanında iki farklı bankın bulunduğu görülmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. Niğde Kızılelma Parkı bank elemanları

Alan içerisinde bulunan bankların zeminden yükseklikleri 42 ve 44 cm olarak ölçülmüştür. Bu yükseklikler maksimum yükseklik olan 45 cm'nin üstünde olmadığı için uygundur. Bankların oturma yerlerinin genişlikleri 38 ve 28 cm'dir. 38 cm standartlara uygun iken 28 cm standartların oldukça altındadır. Ayrıca bankların yanında bulunan ve tekerlekli sandalyenin rahat bir şekilde yavaşabilmesi için gerekli olan mesafe yeterli değildir. Bununla beraber banklarda destek almak

için her iki yanında kol destek yerlerinin bulunması gerekmektedir.

Alan içerisinde yer alan farklı oturma birimlerinin engelli bireyler için yerden yükseklikleri şekil 10a'da görüldüğü gibi oturma birimi için uygun değil iken şekil 10b'de uygundur. Tekerlekli sandalye kullanan engelli bireylerin oturma birimine bütün yönlerden yaklaşabilmesi için masanın altındaki minimum derinlik 60 cm olması gerekmektedir. Şekil 10a bu standartlara uygun değildir.

a

b

Şekil 10. Niğde Kızılelma Parkı oturma birimleri

Aydınlatma Elemanı

Stoneham ve Thoday (1996)'ya göre, aydınlatma yol boyunca özellikle rampa ve merdiven girişlerinde ve engel bulunan yerlerde sağlanmalıdır (Yılmaz ve ark. 2012). Aydınlatmaların yüksekliği ve konumu, o alanı kullananın sayısına, tehlikenin varlığına ve güvenliğe göre değişir (Yılmaz ve ark. 2012).

Yüksekliği; yaya yollarında 3-4 m, sokaklarda 4,5-6 m, caddelerde 7,5-9 m ve anayolda (çevre yolunda) 10-12 m olmalıdır. Park bahçelerde alçak aydınlatma elemanlarının maksimum

yüksekliği 100 cm, yüksek aydınlatma elemanlarının maksimum yüksekliği 240 cm olmalıdır (Kartay 2009). TS 12576'ya göre baş kurtarma mesafesi 220 cm'den yüksekte yapılmalıdır (TSE 1999).

Niğde Kızılelma parkı içerisinde farklı bölgelerde ve farklı yüksekliklerde beş farklı aydınlatma elemanı bulunmaktadır. Aydınlatma elemanlarından bir tanesi hariç diğer bütün aydınlatma elemanlarının yükseklik ölçüleri baş kurtarma yüksekliği olan 220 cm'nin üzerindedir (Şekil 11).

Şekil 11. Niğde Kızılelma Parkı aydınlatma elemanları

Çöp Kutuları

Çöp kutuları yaya hareketine mani olmayacak şekilde yaya kaldırımı kenarında bordür taşına en az 40 cm uzaklığında ve en az 90 cm, en çok 120 cm yüksekliğe monte edilmelidir (ÖZİDA 2010). Kartay (2009)'a göre ise yüksekliği, 60-100 cm arasında değişmelidir.

Çalışma alanı içerisinde yer alan çöp kutularının yürüyüş yollarının sınırları

içerisinde zemine sabit bir şekilde yer alması, kullanıcıların hareketini engellemektedir. Çöp kutularının yükseklikleri TS 12576 (90-120 cm)'nın standart yükseklik ölçülerine uymamaktadır. Yükseklik ölçüleri ve konumları standartlara uygun olmayan üç farklı çöp kutusu elemanı engelli bireylerin kullanımını açısından uygun değildir (Şekil 12).

Şekil 12. Niğde Kızılelma Parkı çöp kutuları

Çeşme

Çeşmelerin su içme yerleri yaklaşık 90 cm yükseklikte olmalıdır. Fakat çeşmeler farklı yüksekliklerde olabilir. Tekerlekli sandalye kullananlar için uygun yükseklik 85 cm iken, diğer kullanıcılar için yaklaşık 95 cm yükseklik uygundur (ÖZİDA 2010).

Çalışma alanı içerisinde bir adet çeşme bulunmaktadır. Çeşmenin su içme yerinin

zeminden yüksekliği 106 cm olması engelli bireylerin özellikle tekerlekli sandalyeli bireylerin kullanımı için uygun değildir. Görme engelli bireyler için çeşme elemanına yönlendiren kılavuz çizgisi veya zıt - parlak bir renk kullanılmamıştır. Fakat çeşmenin ön alanında döşeme yüksekliği bulunmaması ve yol genişliği tekerlekli sandalye kullanan bireyler için uygundur (Şekil 13).

Şekil 13. Niğde Kızılelma Parkı çeşme elemanı

Telefon Kulübesi

Halka açık olarak yapılmış olan açık veya kapalı telefon kabinlerinden en az biri engellilere uygun olarak düzenlenmelidir. Görme engellilerin kullanabileceği özellikte kabartma harf veya rakamlı

telefon aparatı, engelliler için açılır kapanır oturma yeri gibi unsurların düşünülmesi gerekmektedir.

Telefon kabininin önünde, önden yaklaşma ve paralel yaklaşmayı olanaklı kılmak için 120 cm x 85 cm'lik bir alan

bırakılmalıdır, Bozuk para atma/kart takma yeri 90 cm ve 120 cm arasında erişilebilir bir yükseklikte olmalıdır. Halka açık telefonların yerleri işaretlerle belirtilmelidir (ÖZİDA 2010).

Niğde Kızılelma Parkı'nda yer alan tek bir telefon kulübesi de engelli bireyler için

düzenlenmemiştir. Telefon kulübesinin ölçüleri uygun standart ölçülerden farklıdır. Ön kısmında olması gereken 120 cm x 85 cm'lik alan bulunmamaktadır. Telefon kartı takma yerinin yüksekliği standartlara uygun değildir. Ayrıca telefon kulübesinin bulunduğu yer işaretlerle yönlendirilmemiştir (Şekil 14).

Şekil 14. Niğde Kızılelma Parkı telefon kulübesi

Bitkilendirme

Kentsel yeşil alanlar için yapılan tasarımlarda dikkat edilmesi gereken kriterlerden bir diğeri de bitkisel tasarımıdır. Bitkiler yeşil alanlarda estetik özellikleri kadar işlevsel olarak da kullanılmaktadır. Ancak kullanılan her bitkinin kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. Bunlar, bitkinin kendine özgü yaprak, çiçek, dal, gövde, kök, doku, taç vb. gibi fiziksel özellikleri ve bu özelliklere bağlı ses, koku, tat, dokunma gibi duyuşal özellikleridir. Bu özellikler farklı engel grupları için farklı anlamlar ifade edebilmektedir ve tasarım aşamasında göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bu kapsamda, yaya yollarında yapılacak bitkisel tasarımlarda engelli kullanıcıların da yaya yollarını sorunsuz şekilde kullanabilmesi için, bitki çeşitleri ve yerleri

dikkatle seçilmelidir. Dikenli bitkiler ile kaygan bir yüzey oluşturabilecek tohum ve meyve dökücü ağaç ve bitkiler tehlike oluşturabileceği için yaya yollarından uzak tutulmalıdır. Yaya yollarına uzayan dallar özellikle görme engelliler için tehlike oluşturmaktadır. Bitkiler geçişi engellemeyecek biçimde yaya yollarından yeterli uzaklığa dikilmeli veya düzenli bakım ve budama yapılmalıdır (İBB 2013).

Çalışma alanı içerisindeki yürüyüş yolları boyunca farklı türde bitkiler yer almaktadır. Yürüyüş yolu boyunca yer alan bitkilerin yola mesafeleri yeterli uzaklıktadır. Fakat bazı bitkilerin dalları yürüyüş yoluna uzanmasına rağmen uzanan bitkilerin dallarının yerden yükseklikleri tehlike oluşturmamaktadır. Ayrıca yürüyüş yolu boyunca yer alan bitkiler bir platform ile yükseltilmemiş ve çevrelerine de farklı bir malzemeyle

sınırlandırma etkisi verilmemiştir. Yürüyüş yolları ile yeşil alanları birbirinden ayıran ve görme engellilerin

hissedebileceği bir şerit veya koruma amaçlı bir korkuluk da bulunmamaktadır (Şekil 15).

Şekil 15. Niğde Kızılelma Parkı bitkilendirme örnekleri

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kentler içerisinde yer alan kentsel yeşil alanlar insanların dinlenme, eğlenme ve sosyalleşme gibi gereksinimlerini karşıladıkları açık mekânlardır. Kentsel yeşil alanlar içerisinde yer alan parklar da insan gereksinimlerinin karşılanması için önemli alanlardır. Bu kapsamda parkların yaşanabilir mekânlara dönüşebilmesi açısından erişilebilir olmaları önemlidir. Tüm insanlar kentsel yaşama katılım aşamasında yaşı, bedensel durumu ve yetenekleri ne olursa olsun hiçbir ayırım yapılmadan bir bütün olarak düşünülmelidir. Bu çalışma sonunda Niğde'nin büyük parklarından biri olan ve kent sakinleri tarafından yoğun olarak kullanılan Kızılelma Parkı'nda, engelli

bireylerin park içerisinde engelsiz olarak hareket edebilmelerinin ve alanlara ulaşılabilirliklerinin çeşitli yanlış ve standart dışı uygulamalar sonucunda kısıtlandığı tespit edilmiştir.

Kızılelma Parkı içerisinde kullanılan yürüyüş yollarının genişlikleri standartlara uygun olmasına karşın, yüzey kaplamalarının uygun olmayışı engellilerin hareketlerini kısıtlayan uygulamalardır. Ayrıca alan içerisinde yer alan yollarda görme engelli bireyleri uyarıcı duyarlı yüzeyler ve yürüme şeritleri bulunmamaktadır.

Alanın iki girişinde de bulunan otopark alanları yeterli sayıdadır. Otopark genişlikleri uygun ölçüdedir. Fakat her iki otopark yerinde de engelliler için ayrılmış

özel otopark alanı bulunmamaktadır. Ayrıca hem zeminde uluslararası engelli işareti kullanılmamış hem de engelli bireyleri yönlendirecek işaret ve yönlendirme levhaları konumlandırılmamıştır.

Alan içerisindeki merdivenlerin yükseklikleri ve genişlikleri kendi içerisinde farklılık göstermektedir. Merdivenlerin başlangıcında ve bitişinde görme engelliler için herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Alan içerisinde yer alan oturma birimlerinin çoğu yeterli yüksekliktedir. Ancak tekerlekli sandalye için bankların yanında yeterli alan bulunmamaktadır. Farklı çeşit ve ebatlarda olan aydınlatma elemanları genel anlamda standartlara uygundur. Çöp kutuları yaya yollarının üzerinde yer almasından dolayı yolu daraltmaktadır. Ayrıca görme engelliler açısından donatının yerinin belirtilmesi için gerekli olan doku veya renk farkına sahip değildir.

Alan içerisinde yeterli sayıda yönlendirme ve bilgilendirme levhası bulunmamaktadır.

Sonuçta çalışma alanında karşılaşılan problemlere karşı aşağıdaki çözüm önerileri geliştirilmiştir.

- Yaya yollarının malzemesi standartlara uygun bir malzeme ile değiştirilmeli ve özellikle görme engelli bireyler için bastonları ile takip edebilecekleri yürüme şeritleri oluşturulmalıdır.
- Merdivenler, yükseklikleri ve genişlikleri standartlara uygun olarak birbirleriyle eşit bir şekilde yeniden düzenlenmelidir.
- Bilgilendirme ve yönlendirme levhalarının içerikleri standartlara uygun olacak şekilde alan içerisine yerleştirilmelidir.
- Alan içerisinde yer alan otoparklara engelli bireylerin rahat bir şekilde

kullanabileceği engelli otoparkı düzenlenmelidir. Otopark içerisinde engelli bireylerin araçlarına ayrılmış bu alanlar engelli levhası veya yerde standartlara uygun engelli park işaretleri ile belirtilmelidir.

- Alan içerisinde engellilere yönelik standartlara uygun tasarlanmış ve engelli bireylerin ihtiyaçlarını rahat bir şekilde görebileceği tuvalet ve lavabolar oluşturulmalıdır.
- Oturma alanlarında oturma elemanlarının yanında tekerlekli sandalye kullanıcılarının da yer alabileceği alan oluşturulmalıdır.
- Alanda bulunan çeşme ve telefon kulübesi engellilerin rahat bir şekilde kullanımına imkân verecek şekilde değiştirilmelidir.
- Kentsel donatı elemanlarından standartlara uygun olmayanlar standartlara uygun hale getirilmesi amacıyla yeniden düzenlenmelidir.
- Kentsel donatı elemanlarında meydana gelen vandalizm eylemlerinin hem kullanıcılara zarar vermemesi hem de yeni vandalizm eylemlerine yol açmaması için zarar gören donatı elemanları onarılmalı veya değiştirilmelidir.
- Alan içerisinde bulunan yürüyüş yolları boyunca yer alan bazı bitkilerin dalları yürüyüş yollarına uzanmaktadır. Özellikle görme engelli bireylere zarar vermemesi açısından yürüyüş yolları boyunca yer alan bitkilerin budama ve bakımları düzenli olarak yapılmalıdır.
- Park içerisinde geniş su yüzeyine sahip bir gölet bulunmaktadır. Gölet'in çevresi güvenlik amacıyla tel çitler ile çevrilidir. Fakat bazı noktalarda tel çitler bulunmamaktadır ve bu, büyük bir tehlike arz etmektedir. Bu nedenle gölet çevresinin tamamının güvenlik önlemi amacıyla çevrelenmesi gerekmektedir.
- Alanı kullanan görme engelli bireylerin kentsel donatı elemanlarına rahat

ulaşabilmesi ve fark edebilmesi için donatıların çevresindeki zemin döşemelerin farklı doku veya renkte düzenlenmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Anonim (2013) <http://tr.wikipedia.org/>

Anonim (2014) Başbakanlık Otopark Yönetmeliği Mevzuatı. <http://www.mevzuat.gov.tr/>

Atıcı İ (2007) Fiziksel Engelliler ve Kentsel Mekânın Kullanımı. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Ankara, 120 s.

Bekci, B (2012) Fiziksel Engelli Kullanıcılar İçin En Uygun Ulaşım Akalarının Erişebilirlik Açısından İrdelenmesi: Bartın Kenti Örneği. Bartın Orman Fakültesi Dergisi 2012, Cilt:14, Özel Sayı, ss. 26-36.

Çınar N (2010) Üniversite Kampüslerindeki Peyzaj Erişilebilirliğinin Engelliler Açısından İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara, 134 s.

Ekşil Ö Y (2011) Engelliler İçin Dış Mekân Tasarım Özellikleri Bağlamında Ankara Kent Parklarının İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 350 s.

Erdem H E (2007) Ankara' da İç ve Dış Mekân Tasarımlarında Tekerlekli Sandalye Kullanıcılarının Yaşam Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mobilya ve Dekorasyon Anabilim Dalı, Ankara, 113s.

Gökçe D (2012) Antalya Atatürk Kültür Parkı Örneğinde Parkların Engelli Bireyler Tarafından Kullanım Olanakları. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Antalya, 96 s.

Gür A (2001) Özürlülerin Sosyal Yaşama Uyum Süreçlerinde Sportif Etkinliklerin Rolü, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

İBB (2013) Herkes İçin Erişilebilir ve Kullanılabilir Fiziksel Çevre ve Yapılar İçin Ek Teknik Şartname. www.erisilebiliristanbul.com

Kaplan H (2007) Kentsel Mekânların Erişebilirliği ve Okunaklılığını Sağlamada Kentsel Tasarımın Bir Bileşeni Olarak Engelsiz Tasarım, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını.

Kartay A (2009) Peyzaj Mimarlığı Antropometri İlişkisi: İstanbul Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Tekirdağ, 138 s.

Maraz E (2009) Özürlülerin Kent İçinde Erişilebilirliğini Etkileyen Standartlar (Mecidiyeköy ve Yenibosna Metrobüs Duraklarının İncelenmesi). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Tasarım Programı, 129 s.

Özcan Y (2008) Engelli Standartlarının Adana Kenti Açık ve Yeşil Alanlarında Analizi ve Uygulama Örnekleri. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 216 s.

ÖZİDA (Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı) (2010) Yerel Yönetimler İçin Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı, Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, yayın no:49, Ankara.

Öztürk M (2011) Türkiye'de Engelli Gerçeği. Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği Cep Kitapları:30, ISBN 978-605-4383-07-8, İstanbul, s.105.

Sağlık E (2010) Kentsel Dış Mekân Tasarımlarının Tekerlekli Sandalye Kullanıcıları İçin Yeterliliği ve Geliştirme Olanakları: Ordu Kent Merkezi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Çanakkale, 103 s.

Sirel B, Boyacıgil O, Duymuş H, Konaklı N, Altunkasa F, Uslu C (2012) Çukurova Üniversitesi Yerleşkesi Açık Alanlarının Fiziksel Engelliler Bakımından Ulaşılabilirliğinin Değerlendirilmesi. Çukurova Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 27(1), Adana, s. 53-72.

TSE (1999) Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları, 12576 Standardı, Ankara.

UN (2004) Accessibility for the Disabled A Design Manual for a Barrier Free Environment, Web Page: <http://www.un.org/esa/socdev/enable/designm/>

True E M ve Türel H S (2013) Yapılı Çevrelerin Fiziksel Engelliler Yönüyle Kullanılabilirliği: İzmir Kenti Örneği, Artium Journal, Cilt:1 Sayı:1

Yıldız B (2003) Engelliler İçin Dış Mekân Tasarım Özellikleri. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yılmaz T, Gökçe D, Şavklı F ve Çeşmeci S (2012) Engellilerin Üniversite Kampüslerinde Ortak Mekânları Kullanabilmeleri Üzerine Bir Araştırma: Akdeniz Üniversitesi Olbia Kültür Merkezi Örneği, Tekirdağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt: 9 Sayı: 3.